

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

דפים נח — נט

- קז. א. המקדיש מעשה ידי אשתו — האם חל ההקדש?
 ב. המקדיש מותר מעשה ידי אשתו (= מה שהיא עושה יתר על חיובה) — האם חל ההקדש?
 ג. האם יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה?
 ד. מזונות ומעה כסף שחייב האיש לאשתו — כנגד מה תקנום חכמים?
- א. המקדיש מעשה ידי אשתו — אם מעלה לה מזונות, כיון שתקנו מזונות תחת מעשה ידיים (לרב ושמואל), הרי מעשה ידיה שלו ויכול להקדישם (עפ"י תוס'). ואם אינו מעלה לה מזונות, כגון שאין לו [או שהוא חפץ לזונה והיא אומרת 'איני ניוזנית ואיני עושה' — לפי רב שיכולה לומר כן] — הרי זו עושה ואוכלת ולא חל ההקדש על מעשה ידיה. ולדברי רב אדא בר אבהו שתקנו מעשה כסף תחת מעשה ידיה, תלוי אם מעלה לה מעה כסף אם לאו, ואין תלוי בהעלאת מזונות.
- א. נחלקו הדעות, כאשר מעלה לה מזונות והקדיש את מעשה ידיה, האם יכולה עתה לומר איני ניוזנית ואיני עושה והרי היא עושה ואוכלת, או כיון שכבר הקדיש טוב אינה יכולה להפקיע. (כן נראה בלחם-משנה בהבנת דברי התוס'. והשער-המלך נקט לעיקר כצד הראשון, כבעל נתיבות משפט. וכן נקט החו"א — עא,א).
- ב. האבני-מלוואים (פא סק"ב) כתב בשיטת רש"י [דלא כמובא שיטה מקובצת], שאם יש לבעל נכסים ואינו רוצה לזונה, לריש לקיש חל ההקדש, והיא גובה מזונותיה משאר נכסים שיש לו, ורק כשאין לו נכסים הריהי עושה ואוכלת, משום שמעשה ידיה הם כאפותיקי למזונותיה וגובה אותם מההקדש.
- ומשמע בגמרא שאם הקדיש מעשה ידיה ולא 'ידיה לעושיהן' — הרי זה מקדיש דבר שלא בא לעולם, ולדברי רבי יוחנן הסנדלר, שכמותו פסק שמואל, אינו קדוש, ואפילו מעלה לה מזונות.
 וכן פסק הרמב"ם (ערכין ו, כא. ודוקא בשניזונות ממש, אבל אם אינה רוצה במזונותיו, אינו קדוש. ע' לחם משנה, חו"א עא,א, ועוד).
- והר"ן כתב שכל זה רק לריש לקיש, אבל להלכה שיכולה האשה לומר איני ניוזנית ואיני עושה, אפילו אמר 'קדשו ידיה לעושיהן' אינו קדוש משום דבר שלא בא לעולם. [ודוקא לרבי יוחנן הסנדלר, אבל לרבי מאיר הלא אפשר להקדיש דבר שלא בא לעולם, הלכך כל שניזונות — חל ההקדש. ע' באריכות בשער המלך — ערכין ו, כא].
- ב. המקדיש מותר מעשה ידי אשתו; —
 לדברי רב ושמואל, אם מעלה לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה, המותר שלו וחל ההקדש. ואם אינו מעלה לה מעה כסף — לרבי מאיר נתקדש המותר לאחר מיתתה, כשיירשנה, [אם משום שסובר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה ונעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם]. ולרבי יוחנן הסנדלר — חולין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. וכן פסק שמואל להלכה.
 לדברי רב אדא בר אבהו, אם מעלה לה מזונות — לרבי מאיר המותר קדוש מיד כשתעשנו ולרבי יוחנן הסנדלר — חולין. ואם אינו מעלה לה מזונות — אפילו לרבי מאיר אינו קדוש מחיים.

ג. רב הונא בשם רב אמר: יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה, כי תקנת חכמים היתה לטובתה, למוזנות, הלכך אם אמרה אין נוח לי באותה טובה שומעים לה. וריש לקיש חולק וסובר שיכול לכופה למעשה ידיה, שעיקר התקנה היתה מעשה ידיים, ותחת מעשה ידיה תקנו מוזנות.

א. הלכה כרב הונא (להלן קו: ר"ף). וכתב הרא"ה: כל שאמרה איני ניוזנית ואיני עושה, מיד נתבטלה תקנתה ושוב אינה יכולה לומר הריני ניוזנית ועושה — שאינו בדין שתהא הרשות בידיה לשנות הדבר כל פעם כמו שתמצה. ויש חולקים. (כן נראה בדעת התוס' והרא"ש. ע' חו"א עא,ח).

ב. כשאמרה איני ניוזנית ואיני עושה — נפטר גם מן הכסות, שהוא בכלל מוזנות. (רא"ה, מובא בר"ן). ויש אומרים שאין מעשה ידיה אלא תחת מוזנות ולא תחת כסות. (כן כתב הבית-שמואל (ט,ט) בדעת הרא"ש והמ"מ. ובחו"א (עא,ח) חלק, שאין לחדש מחלוקת הראשונים בדבר שאינו מבואר, ואין חולק על הרא"ה והר"ן).

ג. לדעת הר"ן אין האשה יכולה להפקיע עצמה באמירה זו מלעשות מלאכות הבית כגון טוחנת ואופה וכו'. והתוס' (סג.) חולקים. ואפילו להר"ן אם אינו מעלה לה מוזנות פטורה מכולם, אף מתשמישי הבית (עפ"י חזון איש ע,א).

ד. יש אומרים שכשם שיכולה לומר 'איני ניוזנית ואיני עושה', כך יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר. (שאלתות דרב אחאי; ר"ן). ויש חולקים (ר"י מגאש; רבנו יונה — מובא בטור פ. וע"ע בשטמ"ק. וכ"כ בשער המלך (ערכין ו, כא) בדעת רש"י).

ה. אפילו לריש לקיש שמעשה ידיים עיקר, אין יכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך במוזנותיך בדלא ספקה. (עפ"י תוס' מז:).

ד. לרב ושמואל, תקנו מוזנות תחת מעשה ידיה [ששניהם מצויים] ומעה כסף לצרכיה תחת מותר מעשה ידיה. ולרב שאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה, עיקר התקנה היתה לטובתה, שיתן לה הבעל מוזנות, ותחת מוזנותיה תקנו מעשה ידיה לבעלה. ולרב אדא בר אבהו תקנו מוזנות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה — ששניהם קצובים.

דף נט

קח. אשה שאסרה על בעלה את מעשה ידיה ב'קונם' — האם צריך להפרי?

'קונם שאני עושה לפיך' — אינו צריך להפרי, שהרי מעשה ידיה שלו ולא חל נדרה [וכגון שמעלה לה מוזנות ומעה כסף, וכנ"ל. תוס']. רבי עקיבא אומר: יפר, שמא תעדיף עליו יתר מן הראוי לו, [שסובר העדפה על ידי הדחק — שלה. וחכמים סוברים העדפה ע"י הדחק — שלו. סו. וכן פסק הר"ף]. רבי יוחנן בן נורי אומר: יפר, שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור אליו, (שאי אפשר לו ליוזר שלא תעשה לו שום מלאכה).

אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן נורי. ואף על פי ששמואל פסק כרבי יוחנן הסנדלר שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, העמיד רב הונא בריה דרב יהושע, באומרת יקדשו ידי לעושיהם, והואיל והידים נמצאות בעולם — חל הנדר.

משמע בתוס' (בד"ה הכא) שלפי הדעה שיכולה אשה לומר איני ניוזנית ואיני עושה, חל נדרה לכשתתגרש גם ללא שתאמר 'יקדשו ידי לעושיהם', מאחר ובידה לומר איני ניוזנית ואיני עושה. [ומכל מקום עד שלא נתגרשה לא חל, מאחר ולא אמרה בפירוש 'איני ניוזנית'. ער"ן].